КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

Кафедра освітньої політики

Програма підвищення кваліфікації інструкторів з фізичної культури з особливостей фізичного виховання для дітей з особливими освітніми потребами

«ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРА»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована

до затвердження на засіданні кафедри освітньої політики

(протокол №5 від 18.05.2026 р.)

Завідувачка кафедри Галина ЛОЇК

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(протокол №4 від 04.06.2026р.)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

Розробники: Сороколіт Наталія, професорка кафедри освітньої політики, докторка наук з фізичного виховання та спорту; Гургула Тетяна, професорка кафедри освітньої політики, докторка економічних наук.

Напрям підвищення кваліфікації: створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами

Розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ № 904 від 12.10.2022 р.).

Термін дії програми: з 01.07.2026 – 01.07.2031 р.

Рецензент: Шиян Олена, професорка кафедри освітньої політики, докторка наук з державного управління, професор.

Боднар Іванна, завідувачка кафедри теорії і методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, професорка, докторка наук з фізичного виховання та спорту.

І. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми: підвищення кваліфікації інструкторів з фізичної культури з питань особливостей фізичного виховання дітей з розладами аутичного спектра (РАС) зумовлена сучасними тенденціями розвитку інклюзивної освіти в Україні, зростанням кількості дітей з особливими освітніми потребами та необхідністю забезпечення рівного доступу до якісного фізичного виховання для всіх учнів. За умов реалізації концепції Нової української школи особливої ваги набуває формування інклюзивної компетентності педагогів, здатних організовувати безпечне, ефективне та адаптоване освітнє середовище для дітей з РАС.

Проблема є особливо актуальною для інструкторів фізичної культури, оскільки діти з розладами аутичного спектра часто мають труднощі з координацією рухів, сенсорною інтеграцією, соціальною взаємодією, сприйняттям інструкцій та адаптацією до колективної діяльності. Це потребує від педагога спеціальних знань щодо особливостей психофізичного розвитку таких дітей, методів адаптації рухової діяльності, використання візуальної підтримки, структурованого середовища, індивідуалізації навантаження та формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами.

Водночас результати сучасних досліджень свідчать про недостатній рівень готовності частини інструкторів з фізичної культури до роботи в умовах інклюзивного навчання, нестачу практичних методичних рекомендацій та потребу у системному професійному розвитку педагогів у цій сфері. Саме тому програма підвищення кваліфікації спрямована на вдосконалення професійних компетентностей інструкторів, розвиток їхньої здатності застосовувати сучасні інклюзивні технології, адаптувати зміст і методи фізичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей дітей з РАС, а також забезпечувати психологічний комфорт і успішну соціалізацію учнів.

Реалізація такої програми сприятиме підвищенню якості фізичного виховання в інклюзивному освітньому середовищі, професійному зростанню педагогів, формуванню толерантного освітнього простору та забезпеченню права кожної дитини на повноцінну участь у фізкультурно-оздоровчій діяльності.

Цільова група: інструктори з фізичної культури з особливостей фізичного виховання для дітей з особливими освітніми потребами.

Обсяг(тривалість) : 15 годин / 0,5 кредита ЄКТС.

Особливості реалізації програми: немає.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (очно-дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійної компетентності інструкторів з фізичної культури щодо організації та реалізації фізичного виховання дітей з розладами аутичного спектра в умовах інклюзивного освітнього середовища шляхом формування теоретичних знань, психолого-педагогічних умінь та практичних навичок адаптації змісту, методів і засобів фізичного виховання відповідно до індивідуальних потреб учнів з РАС.

Завдання підвищення кваліфікації:

- ознайомити слухачів курсів із сучасними науковими підходами до визначення, класифікації та психолого-педагогічних особливостей дітей з розладами аутичного спектра.
- сформувати розуміння особливостей сприйняття, навчання та поведінки дітей з РАС у процесі фізичного виховання;
- розвинути вміння використовувати ефективні комунікативні стратегії та принципи педагогічної взаємодії з дітьми з РАС;

- ознайомити слухачів зі специфікою організації та проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра в умовах інклюзивного навчання;
- сформувати практичні навички адаптації фізичних вправ, добору методів і засобів фізичного виховання відповідно до індивідуальних можливостей та потреб дітей з РАС: ігрові, інтерактивні та інклюзивні методики фізичного виховання для розвитку моторики, координації рухів і соціальної взаємодії;
- сприяти розвитку вмінь розробляти індивідуальні програми фізичного виховання та здійснювати оцінювання ефективності занять із подальшою корекцією педагогічної діяльності.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

Загальні :

- громадянська (ЗК.01);
- соціальна (ЗК.02);
- культурна(ЗК.03);
- когнітивна (ЗК.04);
- підприємницька (ЗК.05).

Учителі фізичної культури закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО):

- мовно-комунікативна компетентність (А1.1; А1.4);
- предметно-методична компетентність (А2.1; А2.4);
- психологічна компетентність (В1.1);
- інклюзивна компетентність (В1.2; В1.3).

Очікувані результати навчання:

- розуміє особливості сприйняття, комунікації та поведінки дітей з РАС у процесі фізичного виховання;
- володіє методами адаптації засобів, форм і методів фізичного виховання для підтримки учнів з розладами аутичного спектра під час занять з фізичної культури.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання результатів навчання здійснюється на засадах об’єктивності, прозорості та відповідності очікуваним результатам навчання. Результати навчання оцінюються за 50-бальною системою.

Практичне завдання – 40 балів, підсумкове тестування (10 запитань), кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Практичне завдання

Завдання практичної роботи	Вимоги	Максимальний бал
1. Проаналізуйте та презентуйте особливості організації фізичного виховання дітей з розладами аутичного спектра у Вашому закладі освіти	Аналіз та презентація системи організації фізичного виховання дітей з РАС у закладі освіти мають базуватися на вимогах законодавства України у сфері інклюзивної освіти, принципах безпечного та здоров'язбережувального освітнього середовища, рекомендаціях щодо організації інклюзивного навчання та сучасних підходах до адаптивного фізичного виховання. У роботі необхідно висвітлити: наявні умови для участі дітей з РАС у заняттях фізичною культурою; особливості адаптації вправ і методів навчання; взаємодію з асистентом інструктора, психологом та батьками; власну роль інструктора фізичної культури у створенні інклюзивного освітнього середовища. Результати представити у формі презентації або аналітичного звіту.	25
2. Розробіть фрагмент адаптованого заняття з фізичної культури або індивідуальну програму фізичного виховання для дитини з РАС	Розробка має відповідати вимогам інклюзивного навчання, принципам педагогіки партнерства та враховувати психофізичні, вікові й індивідуальні особливості дитини з розладами аутичного спектра. У роботі необхідно визначити: мету та завдання заняття; адаптовані фізичні вправи; методи мотивації та комунікації; способи візуальної підтримки; критерії оцінювання успішності діяльності учня; заходи щодо забезпечення емоційного комфорту та безпеки. Практичне завдання може бути оформлене у вигляді конспекту уроку, кейсу або індивідуальної програми.	15

У випадку, якщо пропущено понад 50% навчального часу, передбаченого програмою підвищення кваліфікації, документ про підвищення кваліфікації не видається.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат.

Вартість (у разі встановлення): безоплатний характер надання освітньої послуги для слухачів курсів підвищення кваліфікації за регіональним замовленням місцевих органів управління освітою, вартість згідно з кошторисом відповідно до порядку надання платних послуг для всіх інших категорій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з двох модулів та чотирьох взаємопов'язаних тем. Після опрацювання двох модулів передбачено виконання практичних робіт. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 10 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники 50 балів. Прохідний бал – 25. Учасники, які успішно пройшли навчання, виконали практичну роботу та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 15 год, з них 4 год – лекційні заняття, 8 год – практична робота, 2 год – самостійна робота, 1 год – контрольні заходи.

Назва теми	Кількість годин			
	Теоретична складова	Практична складова	Самостійна робота	Разом
Модуль 1. Теоретичні та психолого-педагогічні основи освітньої діяльності дітей з розладами аутичного спектра (РАС)				
Тема 1.1. Теоретичні аспекти розладів аутичного спектра	1	1		2
Тема 1.2. Психолого-педагогічні основи освітньої діяльності дітей з РАС	1	1		2
Разом за модулем:	**2**	**2**		**4**
Модуль 2. Специфіка фізичного виховання дітей з РАС. Практичний досвід проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра (з досвіду роботи інструкторів фізичної культури)				
Тема 2.1. Особливості методики проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра	2	2	1	5
Тема 2.2. Практичний досвід проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра (з досвіду роботи інструкторів фізичної культури)		4	1	5
Разом за модулем:	**2**	**6**	**2**	**10**

Контрольні заходи (тестування)			**1**	**1**
Всього:	**4**	**8**	**3**	**15**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Теоретичні та психолого-педагогічні основи освітньої діяльності дітей з розладами аутичного спектра (РАС)

Інтеграційно-мотиваційне заняття.

Знайомство з слухачами, реєстрація, ознайомлення з навчальним планом. Заняття відбувається у формі інтерактивної взаємодії зі слухачами.

Тема 1.1. Теоретичні аспекти розладів аутичного спектра

Поняття про розлади аутичного спектра як одну з категорій особливих освітніх потреб. Сучасні підходи до визначення та класифікації РАС відповідно до міжнародних класифікацій. Причини виникнення та особливості прояву розладів аутичного спектра у дітей різного віку. Основні ознаки та симптоми РАС: труднощі соціальної взаємодії, особливості комунікації, стереотипні форми поведінки, сенсорні особливості.

Психолого-педагогічна характеристика дітей з РАС. Особливості емоційного розвитку, поведінкових реакцій, пізнавальної діяльності та моторного розвитку дітей з розладами аутичного спектра. Особливості адаптації дітей з РАС до освітнього середовища. Вплив психофізичних особливостей дітей з РАС на процес навчання та участь у фізичному вихованні.

Тема 1.2. Психолого-педагогічні основи освітньої діяльності дітей з РАС

Психолого-педагогічні принципи роботи з дітьми з розладами аутичного спектра в умовах інклюзивного навчання. Принципи індивідуалізації, структурованості, передбачуваності освітнього середовища та позитивної підтримки поведінки.

Особливості сприйняття, мислення, уваги та пам’яті дітей з РАС. Специфіка навчальної діяльності та засвоєння інструкцій. Використання візуальної підтримки, алгоритмів дій, розкладів та соціальних історій у роботі з дітьми з РАС.

Стратегії побудови ефективної педагогічної комунікації. Вербальні та невербальні засоби взаємодії. Формування мотивації до участі у навчальній та руховій діяльності. Профілактика поведінкових труднощів та створення психологічно безпечного освітнього середовища.

Модуль 2. Специфіка фізичного виховання дітей з РАС. Практичний досвід проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра (з досвіду роботи інструкторів фізичної культури).

Тема 2.1. Особливості методики проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра

Основні принципи організації фізичного виховання дітей з розладами аутичного спектра. Значення фізичної активності для розвитку моторики, координації рухів, сенсорної інтеграції, емоційної сфери та соціалізації дітей з РАС.

Методичні особливості проведення занять з фізичної культури в інклюзивному середовищі. Адаптація фізичних вправ, рухових завдань та спортивного інвентарю відповідно до індивідуальних можливостей учнів з РАС. Використання візуальних підказок, структурованих інструкцій та поетапного навчання рухових дій.

Практичні приклади вправ і занять, спрямованих на розвиток загальної та дрібної моторики, координації, рівноваги, орієнтування у просторі та комунікативних навичок. Ігрові та інтерактивні методики у фізичному вихованні дітей з РАС.

Інклюзивні підходи до організації занять фізичною культурою. Особливості інтеграції дітей з РАС у загальні групи. Організація взаємодії учнів у командних видах діяльності. Співпраця інструктора фізичної культури з психологами, логопедами, асистентами вчителя, корекційними педагогами та батьками.

Тема 2.2. Практичний досвід проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра (з досвіду роботи інструкторів фізичної культури)

Практичні підходи до організації фізичного виховання дітей з РАС у закладах загальної середньої освіти. Аналіз успішних практик проведення занять з фізичної культури в інклюзивних класах.

Розроблення індивідуальних програм фізичного виховання для дітей з розладами аутичного спектра з урахуванням їхніх психофізичних можливостей та освітніх потреб.

Розгляд практичних кейсів щодо організації та проведення занять з дітьми з РАС. Використання ігрових, інтерактивних та мотиваційних методів у роботі з учнями.

Методи оцінювання ефективності фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей з РАС. Корекція змісту занять відповідно до динаміки розвитку дитини та її індивідуальних досягнень.

Контрольні заходи (тестування). Підсумкове тестування..

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань.

Практичне завдання № 1 (після опрацювання двох модулів).

Слухач (ПІБ): _____

Заклад освіти: _____

1. Проаналізуйте та презентуйте особливості організації фізичного виховання дітей з розладами аутичного спектра у Вашому закладі освіти

Ключовий виклик: забезпечення якісної, безпечної та ефективної організації фізичного виховання дітей з розладами аутичного спектра в умовах закладу освіти через недостатню системність адаптації навчального процесу, обмежену готовність педагогів до інклюзивної взаємодії та потребу в узгодженій співпраці всіх учасників освітнього процесу (учитель фізичної культури, асистент інструктора, психолог, батьки).

Стратегічна ціль: сформувати в інструкторів фізичної культури цілісне професійне бачення та практичні компетентності щодо організації інклюзивного фізичного виховання дітей з РАС відповідно до законодавства України, принципів безпечного та здоров'язбережувального освітнього середовища, сучасних підходів адаптивної фізичної культури та міждисциплінарної взаємодії, забезпечивши здатність аналізувати, проєктувати та реалізовувати ефективні моделі фізичного виховання для цієї категорії учнів.

2. Розробіть фрагмент адаптованого заняття з фізичної культури або індивідуальну програму фізичного виховання для дитини з РАС

Ключовий виклик: забезпечення ефективної реалізації інклюзивного уроку фізичної культури для дитини з розладами аутичного спектра шляхом поєднання педагогіки партнерства, індивідуалізації навчання та адаптації фізичних вправ із урахуванням психофізичних, вікових та поведінкових особливостей учня, за умов необхідності створення структурованого, передбачуваного та емоційно безпечного освітнього середовища.

Стратегічна ціль: сформувати в інструктора фізичної культури здатність проєктувати, адаптувати та реалізовувати інклюзивні уроки фізичної культури для дітей з РАС на основі індивідуального підходу, сучасних методів мотивації та комунікації, візуальної підтримки та безпекових педагогічних практик, забезпечуючи досягнення оптимального рівня рухової активності, соціальної взаємодії та емоційного комфорту учня.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

Модуль 1. Теоретичні та психолого-педагогічні основи освітньої діяльності дітей з розладами аутичного спектра (РАС).

1. Що таке розлади аутичного спектра та як вони визначаються у сучасних міжнародних класифікаціях?
2. Які основні причини та чинники виникнення розладів аутичного спектра у дітей?
3. У чому полягають ключові особливості соціальної взаємодії та комунікації дітей з РАС?
4. Які типові прояви стереотипної поведінки та сенсорних особливостей характерні для дітей з РАС?
5. Як психолого-педагогічні особливості дітей з РАС впливають на їхню навчальну діяльність?
6. Які особливості емоційного, пізнавального та моторного розвитку дітей з розладами аутичного спектра?
7. У чому полягають принципи індивідуалізації, структурованості та передбачуваності в роботі з дітьми з РАС?
8. Які методи візуальної підтримки (розклади, алгоритми, соціальні історії) є найбільш ефективними у навчанні дітей з РАС?
9. Які стратегії педагогічної комунікації є найбільш результативними у роботі з дітьми з розладами аутичного спектра?
10. Яким чином можна створити психологічно безпечне та мотивувальне освітнє середовище для дітей з РАС в умовах інклюзивного навчання?

Модуль 2. Специфіка фізичного виховання дітей з РАС. Практичний досвід проведення занять з фізичної культури для дітей з розладами аутичного спектра (з досвіду роботи інструкторів фізичної культури).

1. Які основні принципи організації фізичного виховання дітей з розладами аутичного спектра?
2. Яке значення має фізична активність для розвитку моторики, координації рухів, сенсорної інтеграції та соціалізації дітей з РАС?
3. Які методичні особливості проведення занять з фізичної культури в інклюзивному середовищі?
4. Як здійснюється адаптація фізичних вправ, рухових завдань та спортивного інвентарю для дітей з РАС?
5. Яку роль відіграють візуальні підказки, структуровані інструкції та поетапне навчання у фізичному вихованні дітей з РАС?
6. Які ігрові та інтерактивні методики є найбільш ефективними у роботі з дітьми з розладами аутичного спектра?

7. Як забезпечується інтеграція дітей з РАС у загальні групи під час занять фізичною культурою?

8. У чому полягає специфіка співпраці інструктора з фізичної культури з психологом, логопедом, асистентом інструктора та батьками?

9. Які підходи використовуються для розроблення індивідуальної програми фізичного виховання для дитини з РАС?

10. Як здійснюється оцінювання ефективності фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей з РАС та її подальша корекція?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Bodnar I. Physical education of children with autism spectrum disorders: a systematic review of structure and effects of interventional programs / Bodnar I., Pavlova I., Khamade A. // Physiother Quart. – 2020. – Vol. 28, N. 4. – P . 61–70. doi: 10.5114/pq.2020.96232

2. Боднар І. Вплив авторської програми фізичного виховання на показники фізичної підготовленості школярів з аутизмом / Іванна Боднар, Алі Хамаде // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-п едагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2021. – Вип. 6К(135)21. – С. 34–37.

3. Хамаде Алі, Боднар Іванна. Ефективність програми інклюзивного фізичного виховання у формуванні психофізичної готовності до навчання дітей із розладами аутичного спектра / Алі Хамаде, Іванна Боднар // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. міжнар. наук. конф., Львів. – 2022. – Т. 2. – С. 39–40.

4. Данилевич М.В., Стефанишин М.В. Засоби фізичного виховання школярів з розладами аутичного спектра / М.В. Данилевич, М.В. Стефанишин // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2023. – № 6(166). – С. 51–55. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).10

5. Боднар, І. (2024). Програма фізичного виховання школярів з розладами аутичного спектра / Іванна Боднар // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2024. – № 3К(176). – С. 98–106. https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K(176).22

6. Дячкіна Х., Соловей А. До проблеми залучення дітей з розладами аутичного спектра до уроків фізичної культури в умовах інклюзивного

навчання / Х. Дячкіна, А. Соловей // Collection of Scientific Papers «SCIENTIA», (March 10, 2023; Valencia, Spain), 2023. – С. 234–235. Retrieved from https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/810

7. Соловей А. В., Римар О. В. Готовність до впровадження інклюзивної освіти в процес фізичного виховання загальноосвітніх шкіл м. Львова / А.В. Соловей, О.В. Римар // Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту: матеріали XI Міжнар. наук. конф. пам'яті А. М. Лапутіна – Чернігів, 2018. – С. 80–82.

8. Гурова Г., Петровська Т. Психолого-педагогічні аспекти проведення спортивних занять та тренувань серед дітей з розладами аутичного спектру / Г. Гурова, Т. Петровська // Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності: Матеріали II Всеукраїнської наукової електронної конференції (м. Київ, 22 жовтня 2019 р.) / Відповід. ред.: Т. М. Булгакова. – Київ, 2019. – С. 74 – 76.